

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ

“Παιδική εργασία κατά τη Βιομηχανική Επανάσταση”

Γενική Περιγραφή

Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο πραγματεύεται την παιδική εργασία κατά τη Βιομηχανική Επανάσταση τον 19^ο αιώνα. Αξιοποιούνται αποσπάσματα από λογοτεχνικά βιβλία σε φύλλα εργασίας και μαρτυρίες στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων. Σύμφωνα με το υλικό που συλλέχθηκε, οι στόχοι που τέθηκαν είναι γνωστικοί, συναισθηματικοί και ψυχοκινητικοί. Το σενάριο αξιοποιεί τις αρχές του εποικοδομισμού και στηρίζεται στην ανακαλυπτική μάθηση (Bruner). Οι δραστηριότητες δίνουν τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/τριες να βρίσκονται στο επίκεντρο της διαδικασίας της μάθησης. Ειδικότερα, παίρνουν τον ρόλο του ερευνητή, καλούνται να βρουν τους κατάλληλους, με δικά τους κριτήρια, τρόπους να εκφράσουν τα ευρήματά τους κι έπειτα να τα παρουσιάσουν στην τάξη.

Γνωστικό Αντικείμενο

Ο τίτλος του διδακτικού σεναρίου είναι «Παιδική Εργασία κατά τη Βιομηχανική Επανάσταση», θέμα το οποίο εντάσσεται στη διδακτική ενότητα του προγράμματος σπουδών: “Η Ευρώπη και ο κόσμος τον 19ο αιώνα”. Βάσει αυτού του θέματος δομείται και το παρακάτω εκπαιδευτικό διδακτικό σενάριο, το οποίο όμως επικεντρώνεται σε μία άλλη πλευρά της Βιομηχανικής Επανάστασης, την παιδική εργασία. Το υλικό αυτό προβλέπεται για μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και συγκεκριμένα της Γ΄ Γυμνασίου.

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές

Οι γνωστικές περιοχές που εμπλέκονται είναι η Ιστορία και η Λογοτεχνία (διεπιστημονική οπτική).

Προαπαιτούμενες γνώσεις

Οι μαθητές να έχουν γνώσεις αναφορικά με τη Βιομηχανική Επανάσταση, τις απαρχές της, καθώς και τις οικονομικές και κοινωνικές συνέπειές της. Το σενάριο δεν κάνει αναφορές στη Βιομηχανική Επανάσταση ως φαινόμενο, αλλά επικεντρώνεται στην παιδική εργασία και στις συνθήκες στις οποίες ζούσαν και δούλευαν οι μικροί εργάτες.

Διάρκεια σεναρίου

4 διδακτικές ώρες

Διδακτικοί Στόχοι

Οι διδακτικοί στόχοι είναι οι εξής:

- Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι ένα φαινόμενο, όπως για παράδειγμα η παιδική εργασία, μπορεί να επιδέχεται διαφορετικές προσεγγίσεις. Στη συγκεκριμένη περίπτωση μελετάται η προσέγγιση της Ιστορίας και της Λογοτεχνίας
- Να εξετάζουν τις συνθήκες διαβίωσης των παιδιών-εργατών.
- Να αναλύουν ένα γεγονός ή φαινόμενο και να διαπιστώνουν τις σχέσεις μεταξύ των επιμέρους στοιχείων (πώς η βιομηχανική επανάσταση οδήγησε στην παιδική εκμετάλλευση;).

- Να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στη σπουδή του παρελθόντος ως παράγοντα απόκτησης αυτογνωσίας και κατανόησης της κοινωνίας.
- Να αποκτήσουν ενσυναίσθηση σχετικά με την παιδική εργασία.

Διδακτικό Υλικό και απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή

1^η δραστηριότητα: Υλικό: τυπωμένα φύλλα εργασίας, τετράδιο, στυλό, το βιβλίο ιστορίας της Γ' Γυμνασίου (<http://ebooks.edu.gr/ebooks/v2/classcoursespdf.jsp?classcode=K09>)

2^η δραστηριότητα: Υλικό: Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο, διαδικτυακό πρόγραμμα δημιουργίας κόμικ (www.pixton.com/gr).

3^η δραστηριότητα: Υλικό: καρτέκλες, σημειωματάριο.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Στην 1^η δραστηριότητα οι μαθητές χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες. Κάθε ομάδα λαμβάνει ένα φύλλο εργασίας με αποσπάσματα από λογοτεχνικά βιβλία, τα οποία ακολουθούν μια σειρά από ερωτήσεις. Τις ερωτήσεις αυτές θα τις απαντήσουν οι μαθητές μέσα από ένα κείμενο που θα συγγράψουν και στη συνέχεια θα το παρουσιάσουν στην τάξη. Η δραστηριότητα διαρκεί μία (1) διδακτική ώρα. Οι διδακτικοί στόχοι που επιτυγχάνονται στη συγκεκριμένη φάση του σεναρίου είναι η κατανόηση των διαφορετικών προσεγγίσεων ενός φαινομένου ανάμεσα στα γνωστικά αντικείμενα της Ιστορίας και της Λογοτεχνίας. Επίσης, εξοικειώνονται με τις συνθήκες διαβίωσης των μικρών παιδιών-εργατών.

Στη 2^η δραστηριότητα, οι μαθητές αναλαμβάνουν τον ρόλο του ερευνητή και έρχονται σε επαφή με μαρτυρίες παιδιών-εργατών σε διάφορες φάσεις της ζωής τους. Αναλυτικότερα, χωρίζονται και πάλι σε ομάδες κι αναλαμβάνουν μία από τις θεματικές που διατίθενται: τιμωρίες στα εργοστάσια, εργοστασιακή μόλυνση, εργοστασιακή δουλειά και σωματικές βλάβες, εργοστασιακά ατυχήματα, εργατικές ώρες, φαγητό εργοστασίου (παράρτημα 2). Εφόσον οι μαθητές εξοικειωθούν με τις πηγές, καλούνται στη συνέχεια να δημιουργήσουν το δικό τους ψηφιακό κόμικ ανάλογα με τη θεματική που έχουν επιλέξει. Το κόμικ θα πρέπει να έχει το λιγότερο 6 καρτέ. Ο σύνδεσμος βρίσκεται στο παράρτημα 3. Η δραστηριότητα υπολογίζεται ότι θα διαρκέσει δύο (2) διδακτικές ώρες και καλύπτει τους διδακτικούς στόχους της ανάλυσης ενός φαινομένου και της διαπίστωσης των σχέσεων μεταξύ επιμέρους στοιχείων. Παράλληλα, εξετάζονται, εκ νέου, οι συνθήκες διαβίωσης στα εργοστάσια, αυτή τη φορά μέσα από τις αληθινές μαρτυρίες μικρών εργατών.

Η 3^η και τελευταία δραστηριότητα περιλαμβάνει παιχνίδι ρόλων. Οι μαθητές συγκεντρώνονται στο κέντρο της αίθουσας, όπου όλα τα θρανία έχουν τραβηχτεί στην άκρη και συγκεντρώνουν τις καρτέκλες τους σε κυκλικό σχήμα. Σχηματίζεται έτσι το κλίμα μιας παιδικής χαράς. Οι μαθητές έχοντας αναλάβει ο καθένας την αναπαράσταση ενός παιδιού-εργάτη, είτε ενός φαινομένου ή γεγονότος, συζητούν για θέματα τις καθημερινής τους ζωής, τις συνθήκες μέσα στα εργοστάσια και τα ορυχεία, τυχόν μολύνσεις ή ατυχήματα κ.ο.κ. Η δραστηριότητα αυτή προβλέπεται να διαρκέσει μία (1) διδακτική ώρα. Στη φάση αυτή καλύπτονται και οι υπόλοιποι διδακτικοί στόχοι και σηματοδοτείται η ολοκλήρωση του διδακτικού σεναρίου. Ιδανικά, οι μαθητές έχουν αποκτήσει ενσυναίσθηση σχετικά με το θέμα της παιδικής εργασίας κι έχουν αναπτύξει θετική στάση απέναντι στη σπουδή του παρελθόντος, ως παράγοντα απόκτησης αυτογνωσίας και κατανόησης της κοινωνίας.

Παιδαγωγική Θεωρία

Το σενάριο είναι δομημένο με βάση τις αρχές της εποικοδομητικής μάθησης. Στην πρώτη δραστηριότητα, βάσει των αρχών του εποικοδομισμού, οι μαθητές/τριες καλούνται να ερευνήσουν και να ανακαλύψουν μόνοι τους τη γνώση. Μελετώντας λογοτεχνικά κείμενα, τα οποία περιγράφουν τις συνθήκες στις οποίες πολλά παιδιά αναγκάστηκαν να ζήσουν, και μπαίνοντας στη διαδικασία να ετοιμάσουν παρουσιάσεις στο θέμα αυτό αποκτούν κριτική σκέψη, αναλύουν και χειρίζονται αποτελεσματικά τις πληροφορίες. Στη δεύτερη δραστηριότητα, οι μαθητές/τριες αναλαμβάνουν τον ρόλο του ερευνητή. Με αυτό τον τρόπο διεγείρεται η περιέργεια των μαθητών/τριών και ωθούνται να δουλέψουν με σκοπό να βρουν τις απαντήσεις που αναζητούν. Αποκομίζουν, λοιπόν, τα οφέλη της ανακαλυπτικής μάθησης. Στη συνέχεια, μπαίνουν στη διαδικασία να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους, δημιουργώντας τα δικά τους διαδραστικά ψηφιακά κόμικς. Τέλος, με ένα παιχνίδι ρόλων διεγείρεται η δημιουργικότητα των μαθητών/τριών και ο εκπαιδευτικός με έναν έμμεσο τρόπο μπορεί να αξιολογήσει την πορεία της τάξης. Παράλληλα, παρατηρούνται αρχές της θεωρίας της κοινωνικής ανάπτυξης, καθώς χρησιμοποιούνται δραστηριότητες σε ομάδες, οι οποίες προωθούν την κοινωνική αλληλεπίδραση. Οι μαθητές/τριες, έχοντας την ευκαιρία να συμμετέχουν, να εκφράζονται και να δραστηριοποιούνται, μαθαίνουν με έναν ενεργητικό τρόπο και, παράλληλα, εμπλέκονται σε κοινωνικές συμπεριφορές. Η μέθοδος διδασκαλίας που θα αξιοποιηθεί είναι η διερευνητική και οι τεχνικές περιλαμβάνουν ομάδες εργασίας και μικρές παρουσιάσεις από τις μαθήτριες και τους μαθητές με τη συμβολή των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Από τις μορφές διδασκαλίας που υπάρχουν, στο παρόν διδακτικό σενάριο ακολουθείται μία μικτή προσέγγιση. Οι μαθητές/τριες εργάζονται σε ομάδες, ωστόσο, δίνονται κατευθυντήριες γραμμές σχεδόν σε όλη τη διάρκεια του σεναρίου.

Ρόλοι

Στο πλαίσιο επίτευξης των διδακτικών στόχων, οι μαθητές θα λειτουργούν ως μικροί ερευνητές και ο εκπαιδευτικός, αφού τους χωρίσει σε ομάδες βάσει της ομαδικής/συνεργατικής διδασκαλίας, λειτουργεί ως καθοδηγητής της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι ομάδες δημιουργούνται βάσει της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, δηλαδή, θα υπάρχουν ανομοιογενείς ομάδες ανάλογα με το μαθησιακό προφίλ των μαθητών/τριών. Μέσω αυτών των αλληλεπιδράσεων οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν τις κοινωνικές και επικοινωνιακές τους ικανότητες. Στο πλαίσιο της τελικής αξιολόγησης, ακολουθείται μία εναλλακτική προσέγγιση. Ο εκπαιδευτικός λαμβάνει τον ρόλο του κρυφού παρατηρητή, καθώς ως δραστηριότητα γι' αυτό το σκοπό έχει επιλεγεί το παιχνίδι ρόλων. Παρακολουθεί τις προσπάθειες των μαθητών/τριών να ανακαλέσουν τις γνώσεις τους και να τις παρουσιάσουν με τέτοιο τρόπο, ώστε να γίνουν κατανοητοί στους ακροατές τους. Ουσιαστικά διδάσκουν οι ίδιοι οι μαθητές/τριες τα δικά τους συμπεράσματα.

Πρωτοτυπία σεναρίου

Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο παρουσιάζει ένα θέμα, στο οποίο συνήθως δεν αφιερώνεται επαρκής χρόνος να μελετηθεί από την ιστορική του σκοπιά. Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ) προβλέπει το θέμα της παιδικής εργασίας να μελετάται υπό το πρίσμα της λογοτεχνίας. Με την επαφή με πρωτογενείς πηγές, τις μαρτυρίες των ίδιων των παιδιών, οι μαθήτριες/τες μπαίνουν στη διαδικασία να προσεγγίσουν την παιδική εργασία ως ένα φαινόμενο ιστορικό το οποίο αναπαρίσταται στη λογοτεχνία κι όχι ως ένα λογοτεχνικό φαινόμενο το οποίο εμφανίζεται και στην πραγματική ζωή. Επιπλέον,

με αυτό τον τρόπο γίνεται κατανοητό το εύρος του φαινομένου αυτού και δεν παρουσιάζεται ως μεμονωμένο γεγονός. Οι μαθητές/τριες αναλαμβάνουν διάφορους ρόλους, από ερευνητές σε παρουσιαστές, σε εκφραστές των παιδιών που δεν είχαν φωνή. Η διδασκαλία, επίσης, αξιοποιεί ΤΠΕ, έτσι, οι μαθητές/τριες μαθαίνουν να χρησιμοποιούν με διαφορετικούς τρόπους τεχνολογικά μέσα με τα οποία είναι ήδη σε ένα μεγάλο βαθμό εξοικειωμένοι.

Επεκτασιμότητα και βελτιωμένες προτάσεις

Στο συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο θα μπορούσαν να προστεθούν αποσπάσματα από ταινίες και ντοκιμαντέρ με φύλλα εργασίας ή λέξεις κλειδιά που θα αποτελέσουν ερέθισμα για συζήτηση στην πορεία. Το υλικό αυτό θα μπορούσε να σχετίζεται με την παιδική εργασία σε διάφορες περιοχές του κόσμου, καθώς και σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Θα μπορούσαν να μελετηθούν περιπτώσεις παιδικής εργασίας του σύγχρονου κόσμου σε τριτοκοσμικές χώρες, είτε σε αναπτυγμένα κράτη τα παιδιά των φαναριών, είτε τα παιδιά προσφύγων που αναγκάζονται συχνά να στηρίζουν της οικογένειές τους από μικρή ηλικία, ειδικά αν είναι οι μόνοι που μιλούν τη γλώσσα στη χώρα υποδοχής. Το θέμα αυτό θα μπορούσε να προσεγγισθεί με το συνδυασμό μαθημάτων, όπως η κοινωνική και πολιτισμική αγωγή και η λογοτεχνία. Καθώς οι μαρτυρίες βρίσκονται στο διαδίκτυο στην αγγλική γλώσσα, ίσως το σενάριο να μπορούσε να συνδυαστεί με το μάθημα των αγγλικών, έτσι ώστε οι μαθητές/τριες να αναλάβουν οι ίδιοι την επιλογή των μαρτυριών και τη μετάφρασή τους. Τα διδακτικά σενάρια αποτελούν ζωντανούς οργανισμούς, έτσι, πάντα υπάρχουν νέα πράγματα που μπορούν να προστεθούν για τη βελτίωση των δραστηριοτήτων, των στόχων ή οποιουδήποτε άλλου μέρους θεωρηθεί απαραίτητο από τον εκάστοτε εκπαιδευτικό.

Παρατηρήσεις και οδηγίες για τους/τις εκπαιδευτικούς

Ο εκπαιδευτικός καλείται να πάρει έναν λιγότερο ενεργό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης, θα βρίσκεται σε εγρήγορση, καθώς ένα τόσο λεπτό θέμα θα μπορούσε εύκολα να συγκινήσει τους μαθητές. Η συγκίνηση δεν αποτελεί απαραίτητα κάτι μη επιθυμητό, ωστόσο, βρίσκεται δίπλα στην συμπόνια, οπότε χρειάζεται προσοχή να διατηρηθούν τα όρια. Η δυσκολία βρίσκεται στο γεγονός ότι ο εκπαιδευτικός επιλέγει μεθόδους και θεωρίες μάθησης οι οποίες δίνουν μεγάλη ελευθερία στους μαθητές, έτσι δεν μπορεί με άμεσο τρόπο να ελέγξει τις αντιδράσεις των νεαρών. Ακόμη, θα πρέπει οι εκπαιδευτικοί να έχουν διαμορφώσει αντίστοιχα την αίθουσα διδασκαλίας για ομαδικές εργασίες και να έχουν διασφαλίσει πρόσβαση στο εργαστήριο Πληροφορικής, ώστε οι μαθητές να ασχοληθούν στις αντίστοιχες δραστηριότητες με τους Η/Υ.

Παραρτήματα

1^η Δραστηριότητα

Παράρτημα 1: φύλλα εργασίας

Φύλλο εργασίας 1

Στη συνέχεια, σας δίνεται ένα κείμενο που αναφέρεται στο φαινόμενο της παιδικής εργασίας. Αφού το διαβάσετε:

1. Να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

1. Πότε διαδραματίζεται η ιστορία της Κατερίνας και του Ετιέν;
2. Σε ποια χώρα;
3. Ποια είναι η ηλικία τους; (αν δεν προκύπτει από το κείμενο, γράψτε την ηλικία στην οποία πιστεύετε εσείς ότι είναι)
4. Σε ποιες δουλειές εργάζονται;
5. Για ποιους λόγους εργάζονται;
6. Ποιες είναι οι συνθήκες εργασίας τους;
7. Ποια είναι η αμοιβή τους; (αν υπάρχει)
8. Ποια δικαιώματα πιστεύετε ότι στερούνται;

2. Να γράψετε ένα πολύ σύντομο κείμενο, το οποίο θα περιλαμβάνει λίγες πληροφορίες για τα αποσπάσματα και, συνοπτικά, τις απαντήσεις που δώσατε στις ερωτήσεις. (120-150 λέξεις).

3. Να ορίσετε μεταξύ σας ένα άτομο για την παρουσίαση του τελικού κειμένου σας. Σε τυχόν ερωτήσεις των άλλων ομάδων μετά την παρουσίασή σας, να είστε έτοιμοι να απαντήσετε όλοι.

4. Ο χρόνος που έχετε στη διάθεσή σας είναι έως το τέλος της διδακτικής ώρας.

ΚΕΙΜΕΝΟ

(Γαλλία, 1884)

Α. Ο Καλοθάνατος Μαέ περιγράφει την ιστορία της εργασίας της οικογένειάς του στο ανθρακωρυχείο στον ανήλικο Ετιέν.

Ο Ετιέν τον κοίταζε, κοίταζε το έδαφος που το λέκιαζε μ' αυτόν τον τρόπο.

- Πάει πολύς καιρός, συνέχισε, που δουλεύετε στο ανθρακωρυχείο;

Ο Καλοθάνατος άνοιξε διάπλατα τα δύο του μπράτσα.

- Πολύς καιρός, α, ναι!... Δεν ήμουν ούτε οχτώ χρονών όταν πρωτοκατέβηκα. Να, ακριβώς εδώ, στο Βορέ,

κι είμαι τώρα την ώρα τούτη πενήντα οχτώ. Λογαριάστε τα... Έκανα τα πάντα εκεί μέσα, στην αρχή σαν

μαθητευόμενος, έπειτα –όταν δυνάμωσα αρκετά για να μπορώ να σηκώνω τη δουλειά– σαν βολοκόπος

και κατόπιν μιναδόρος για δεκαοχτώ ολόκληρα χρόνια. Έπειτα, εξαιτίας των καταραμένων ποδιών μου,

μ' έβγαλαν από το μέτωπο εξόρυξης να γεμίζω τους λάκκους με χώμα και κατόπιν επιδιορθωτή, ως

τη στιγμή που χρειάστηκε να με βγάλουν απ' τον πάτο, γιατί ο γιατρός έλεγε πως θα 'μυνα εκεί κάτω...

Επικράτησε σιωπή, το μακρινό σφυρί χτυπούσε ρυθμικά μέσα το φρεάτιο, ο άνεμος περνούσε με το

παράπονό του, σαν κραυγή πείνας και κούρασης που ερχόταν από τα βάθη της νύχτας. Ο γέρος συνέχισε πιο σιγά, αναμασώντας τις αναμνήσεις του, μπροστά στις φλόγες που αγρίευαν. Α, βέβαια, δεν είναι μόνο από χθες που εκείνος και οι δικοί του χτύπησαν τη φλέβα! Η οικογένεια δούλευε για την Εταιρεία των ανθρακωρύχων του Μοντσού από τότε που δημιουργήθηκε ο κόσμος. Πριν από πολύ καιρό, πριν από εκατόν έξι ακριβώς χρόνια. Ο παππούς του, ο Γκιγιόμ Μαέ, ένα δεκαπεντάχρονο, τότε, αγόρι, βρήκε την παχιά φλέβα κάρβουνου στο Ρεκιγιάρ, το πρώτο φρεάτιο της Εταιρείας... Έπειτα ο πατέρας του, ο Νικόλας Μαέ... έμεινε στο Βορέ, που το άνοιξαν εκείνο τον καιρό: μια καθίζηση, όλα καταπλακώθηκαν, τα βράχια ήπιαν το αίμα και καταβρόχθισαν τα κόκαλα. Δύο από τους θείους του, και τα τρία αδέρφια του αργότερα, άφησαν κι αυτοί το πετσί τους εκεί μέσα... Τι να κάνει άλλωστε; Έπρεπε να δουλέψει. Έτσι έκαναν από πατέρα σε γιο, όπως θα 'καναν και με όποιαν άλλη δουλειά. Ο γιος του, ο Τουσέν Μαέ, ψοφούσε τώρα εκεί, καθώς και τα εγγόνια του κι όλοι οι δικοί του, που 'μεναν αντίκρυ, στο συνοικισμό. Εκατόν έξι χρόνια θανατικό, τα παιδιά μετά τους γέρους, πάντα για το ίδιο αφεντικό...

Β. Τα ανήλικα παιδιά Κατερίνα και Ετιέν εργάζονται στο ανθρακωρυχείο. Η Κατερίνα δείχνει τη δουλειά στον άπειρο Ετιέν.

- Για περίμενε, ξανάπε η κοπέλα. Αν θυμώνεις δεν θα περπατήσει ποτέ. Σύρθηκε με μεγάλη επιδεξιότητα χάμω, έχωσε πισωπατώντας τα πισινά της κάτω από το βαγονέτο, και μ' ένα ζύγισμα της μέσης, το σήκωσε και το ξανάβαλε στη θέση του. Το βάρος του ήταν εβδομήντα κιλά.

Εκείνος κατάπληκτος, ντροπιασμένος, ψέλλισε ζητώντας συγγνώμη. Χρειάστηκε να του δείξει πώς να ανοίγει τα πόδια, να τα στερεώνει στα ξύλα κι απ' τις δύο μεριές της γαλαρίας, για να 'χει γερά στηρίγματα... Ίδρωνε, λαχάνιαζε, οι αρθρώσεις της τρίζανε, χωρίς ούτε ένα παράπονο, με την αδιαφορία που δίνει η συνήθεια, λες και η κοινή δυστυχία ήταν να ζουν όλοι τους διπλωμένοι στα δύο... Και κατόπι, στα κατηφορικό επίπεδο, ήταν μια καινούρια αγγαρεία. Τον έμαθε να γεμίζει γρήγορα το βαγονέτο του. Στο πάνω και στο κάτω μέρος αυτού του επιπέδου, που εξυπηρετούσε όλα τα μέτωπα εξόρυξης, απ' τη μια εκσκαφή ως την άλλη, υπήρχε ένας μαθητευόμενος, ο τροχοπεδητής, πάνω, κι εκείνος που παραλάμβανε τα βαγονέτα, κάτω. Αυτά τα δωδεκάχρονα ως δεκαπεντάχρονα... μόλις άδειαζε ένα βαγονέτο και έπρεπε να το ανεβάσουν, εκείνος που το 'χε παραλάβει έδινε το σύνθημα, η κοπέλα που έκανε τη μεταφορά συσκεύαζε το γεμάτο της βαγονέτο, που με το βάρος του έκανε το άλλο να ανέβει, όταν ο τροχοπεδητής άφηνε ελεύθερο το φρένο του. Κάτω, στη γαλαρία του βυθού, σχηματίζονταν τα τρένα που τα 'σερναν τα άλογα ως το πηγάδι.

Γ. - Πρέπει να 'σαι δεκατεσσάρων χρονών, έτσι; Τη ρώτησε, αφού ξανάρχισε να τρώει το ψωμί του.

Εκείνη ξαφνιάστηκε, σχεδόν θύμωσε.

- Τι; Δεκατεσσάρων! Μα είμαι δεκαπέντε!... Είναι αλήθεια, δεν είμαι παχιά. Τα κορίτσια, σε μας, δε μεγαλώνουν και πολύ γρήγορα...

Δ. Όταν τον πήγε στο βάθος του μετώπου της εξόρυξης του 'πε να προσέξει μια σχισμάδα μέσα στο κάρβουνο. Έβγαινε από κει ένα ελαφρύ κόχλασμα, ένας μικρός θόρυβος, σαν σφύριγμα πουλιού.

- Βάλε το χέρι σου, νιώθεις τον αέρα... είναι μεθάνιο.

Ένωσε κατάπληξη. Αυτό ήταν όλο κι όλο, εκείνο το φοβερό πράγμα που ανατίναζε τα πάντα; Εκείνη

γελούσε, έλεγε πως υπήρχε πολύ εκείνη τη μέρα, για να 'ναι τόσο μπλε η φλόγα στις λάμπες.

Ε. Όταν έφτασαν στο καμινέτο, στην κατωφερική δηλαδή γαλαρία, η Κατερίνα και ο Ετιέν καθυστέρησαν,

ενώ οι μινადόροι συνέχισαν ώσπου να φτάσουν κάτω. Είχαν συναντηθεί με τη μικρή Λυδία, που 'χε

σταματήσει στη μέση μιας διαδρομής, για να τους αφήσει να περάσουν και τους διηγόταν μια εξαφάνιση

της Μουκέτ, που της είχε ανοίξει η μύτη κι έτρεχε τόσο αίμα, που, εδώ και μία ώρα, είχε πάει να βρέξει

το πρόσωπό της κάπου, δεν ήξεραν πού. Κι έπειτα, όταν έφυγαν από κοντά της, η μικρή έσπρωξε πάλι το

βαγονέτο της, ξεγοφιασμένη, λασπωμένη, τεντώνοντας τα μπράτσα και τα σαν ακρίδας πόδια της, όμοια

με μαύρο αδύνατο μυρμήγκι που πάλευε μ' ένα πολύ βαρύ φορτίο. Εκείνοι κατρακυλούσαν με την πλάτη κι

έριχναν πίσω τους ώμους τους, από φόβο μήπως γδάρουν το δέρμα στο μέτωπό τους. Και γλιστρούσαν

τόσο απότομα, στο μάκρος του βράχου που τον είχαν λειάνει όλα τα πισινά των συνεργείων, ώστε να

αναγκάζονται, πότε πότε, να κρατιούνται στα ξύλα, για να μην πάρουν φωτιά οι πισινοί τους, όπως έλεγαν

στα αστεία....

(Αποσπάσματα από το βιβλίο του Εμίλ Ζολά, Ζερμινάλ, εκδ. Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1988).

Φύλλο εργασίας 2

Στη συνέχεια, σας δίνεται ένα κείμενο που αναφέρεται στο φαινόμενο της παιδικής εργασίας. Αφού το διαβάσετε:

1. Να απαντήσετε στις ερωτήσεις;

1. Πότε διαδραματίζεται η ιστορία των παιδιών;
2. Σε ποια χώρα;
3. Ποια είναι η ηλικία τους; (αν δεν προκύπτει από το κείμενο γράψτε την ηλικία στην οποία πιστεύετε εσείς ότι είναι)
4. Σε ποιες δουλειές εργάζονται;
5. Για ποιους λόγους εργάζονται;
6. Ποιες είναι οι συνθήκες εργασίας τους;

7. Ποια είναι η αμοιβή τους; (αν υπάρχει)
8. Ποια δικαιώματα πιστεύετε ότι στερούνται;

2. Να γράψετε ένα πολύ σύντομο κείμενο, το οποίο θα περιλαμβάνει λίγες πληροφορίες για τα αποσπάσματα και, συνοπτικά, τις απαντήσεις που δώσατε στις ερωτήσεις. (120-150 λέξεις).

3. Να ορίσετε μεταξύ σας ένα άτομο για την παρουσίαση του τελικού κειμένου σας. Σε τυχόν ερωτήσεις των άλλων ομάδων μετά την παρουσίασή σας, να είστε έτοιμοι να απαντήσετε όλοι.

4. Ο χρόνος που έχετε στη διάθεσή σας είναι έως το τέλος της διδακτικής ώρας. (Αγγλία, περίοδος βιομηχανικής επανάστασης)

A. Ένα ορφανό αγόρι στο Λονδίνο της εποχής του Ντίκενς εργάζεται για τον Ντάνιελ Κουίλπ.

Δεν υπήρχε επάγγελμα που να μπορούσε να αποδοθεί στον κ. Κουίλπ, μολονότι τα ενδιαφέροντά του

ήταν ποικίλα και οι ασχολίες του πολυάριθμες... Στην όχθη του ποταμού προς το Σάρεϋ υπήρχε ένας

μικρός ταρσανάς γεμάτος ποντίκια που λεγόταν «Η Αποβάθρα του Κουίλπ». Εκεί μέσα έβλεπες ένα μικρό

ξύλινο λογιστήριο, γερμένο και βουλιαγμένο... λίγα κομμάτια από σκουριασμένες άγκυρες, κάμποσα

μεγάλα σιδερένια κρικέλια, μερικούς σωρούς σάπια ξύλα... ο Ντάνιελ Κουίλπ ήταν εργολάβος διάλυσης

παλιών πλοίων... Κι όλος ο τόπος γύρω του δεν είχε ίχνη ζωής ή δραστηριότητας, γιατί ο μόνος δίποδος

ένοικός του ήταν ένα αμφίβιο αγόρι, ντυμένο με λινάτσες...

Ανάμεσα σε ένα δάσος κατάρτια ερχόταν αργά ένα μεγάλο ατμόπλοιο, τα βαριά του πτερύγια χτυπούσαν

κοφτά και ανυπόμονα τα νερά σαν να ζητούσε χώρο να ανασάνει, ο τεράστιος όγκος του πλησίαζε σαν

θαλάσσιο τέρας ανάμεσα στα λιανόψαρα του Τάμεση. Στις δύο όχθες του ποταμού περίμεναν στη σειρά τα

καρβουνιάρικα...

Ο Ντάνιελ Κουίλπ, που το μόνο πλεονέκτημα που έβρισκε στα ηλιόλουστα πρωινά ήταν ότι δεν έμπαινε

στον κόπο να κουβαλήσει ομπρέλα... φθάνοντας στον προορισμό του, το πρώτο που αντίκρισαν τα μάτια

του ήταν δύο πόδια στον αέρα και δύο ξεχαρβαλωμένα παπούτσια που κοίταζαν τον ουρανό, και κατά

τα φαινόμενα ανήκαν στο αγόρι, το οποίο, φύση εκκεντρική και με ιδιαίτερη προτίμηση στις τούμπες,

στεκόταν με το κεφάλι προς τα κάτω και απολάμβανε τη θέα του ποταμού με αυτό τον ασυνήθιστο τρόπο.

Στο άκουσμα της φωνής του αφεντικού του στάθηκε μονομιάς στα πόδια του και, μόλις το κεφάλι του

βρέθηκε στη σωστή θέση, ο κύριος Κουίλπ, για να χρησιμοποιήσουμε μια παραστατική έκφραση, «τον

σβέρκωσε».

«Αί παράτα με», είπε το αγόρι σπρώχνοντας το χέρι του Κουίλπ, τότε με τον ένα του αγκώνα και τότε με

τον άλλο. «Αν δε μ' αφήσεις, θα δεις τι έχεις να πάθεις, ακούς;»

«Βρωμόσκυλο», γρύλλισε ο Κουίλπ, «θα σου τις βρέξω με σιδερόβεργα, θα σε γδώρω με σκουριασμένο καρφί, θα σου βγάλω τα μάτια, αν μου αντιμιλάς –θα σε φάω!»
... «Αν το ξανακάνεις», είπε το παιδί κουνώντας το κεφάλι του και οπισθοχωρώντας με τους αγκώνες έτοιμους για κάθε ενδεχόμενο, «θα...»
«Μην κουνιέσαι κοπρίτη», είπε ο Κουίλπ. «Δε θα το ξανακάνω γιατί το κάνω όποτε θέλω. Έλα. Πάρ' το κλειδί».
«Γιατί δεν πας να βαρέσεις έναν στα μέτρα σου;», είπε το αγόρι πλησιάζοντας πολύ αργά.
«Πού να βρω άνθρωπο στα μέτρα μου, βρωμόσκυλο;», του αντιγύρισε ο Κουίλπ. «Πάρ' το κλειδί πριν σου το σπάσω στο ξερό σου», και του 'δωσε μια κοφτή στο κεφάλι με τη λαβή του κλειδιού καθώς μιλούσε.
«Τράβα ν' ανοίξεις το λογιστήριο τώρα».

B. Ο Κιτ εργάζεται στο σπίτι του κ. Γκάρλαντ.

Έφτασαν στο σπίτι τόσο νωρίς, ώστε ο Κιτ πρόλαβε να ξυστρίσει το αλογάκι και να το κάνει κομψό σαν άλογο κούρσας, προτού ο κύριος Γκάρλαντ κατέβει για πρωινό... Ήταν μια από τις πιο ευχάριστες δουλειές για τον Κιτ, γιατί όταν ο καιρός ήταν καλός, έμοιαζε με οικογενειακή γιορτή... Σήμερα σκόπευαν να κλαδέψουν και να στερεώσουν την κληματαριά, και ο Κιτ, ανεβασμένος σε μια κοντή σκάλα, άρχισε να κλαδεύει και να καρφώνει με το σφυρί...
«Λοιπόν, Κρίστοφερ», είπε ο ηλικιωμένος κύριος, «ώστε έκανες ένα καινούριο φίλο, ε;»
«Ορίστε κύριε;», έκανε ο Κιτ κοιτάζοντας πάνω από τη σκάλα.
«Έκανες ένα καινούριο φίλο... Επιθυμεί πολύ», συνέχισε ο ηλικιωμένος κύριος, «να σε πάρει στην υπηρεσία του –πρόσεξε τι κάνεις γιατί θα πέσεις και θα χτυπήσεις».
«Να με πάρει στην υπηρεσία του, κύριε!», φώναξε ο Κιτ, και, σταματώντας τη δουλειά του, κρεμάστηκε από τη σκάλα σαν επιδέξις ακροβάτης. «Μα, κύριε, δε νομίζω να το λέει ειλικρινά».
... «Βλέπεις, Κρίστοφερ», είπε ο κύριος Γκάρλαντ, «είναι πολύ σημαντικό για σένα, και πρέπει να το καταλάβεις και να το εξετάσεις από αυτή την άποψη. Ο κύριος μπορεί να σε πληρώσει καλύτερα από ό, τι εγώ –νομίζω ότι δε θα σου προσφέρει μεγαλύτερη ευγένεια κι εμπιστοσύνη στις σχέσεις αφεντικού και υπηρέτη, αλλά σίγουρα, Κρίστοφερ, θα σου προσφέρει περισσότερα χρήματα».
... «Δεν έχει δικαίωμα να πιστεύει ότι θα με παρασύρει κοντά του, κύριε», γύρισε και είπε ο Κιτ, αφού επί μισό λεπτό κάρφωνε μια πρόκα με το σφυρί του. «Ανόητο με θεωρεί;»
«Ίσως σε θεωρήσει ανόητο Κρίστοφερ, αν απορρίψεις την προσφορά του», είπε ο κύριος Γκάρλαντ σοβαρά.
«Ας με θεωρήσει, κύριε», επέμεινε ο Κιτ. «Τι με νοιάζει κύριε πώς με θεωρεί; Τι με νοιάζει η γνώμη του κύριε, όταν ξέρω ότι θα είμαι ανόητος, και χειρότερος από ανόητο, αν αφήσω τον πιο ευγενικό κύριο και την πιο ευγενική κυρία που υπάρχουν στον κόσμο, και που με πήραν από τους δρόμους φτωχό και πεινασμένο –πιο φτωχό και πεινασμένο από όσο φαντάζεστε, κύριε -, για να πάω σε κείνον ή σε οποιονδήποτε άλλο;
(Αποσπάσματα από το βιβλίο του Καρόλου Ντίκενς, Το Παλαιοπωλείο, εκδ. Ωκεανίδα).

Φύλλο εργασίας 3

Στη συνέχεια, σας δίνεται ένα κείμενο που αναφέρεται στο φαινόμενο της παιδικής εργασίας. Αφού το διαβάσετε:

1. Να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

1. Πότε διαδραματίζεται η ιστορία του Όλιβερ;
2. Σε ποια χώρα;
3. Ποια είναι η ηλικία του; (αν δεν προκύπτει από το κείμενο γράψτε την ηλικία στην οποία πιστεύετε εσείς ότι είναι)
4. Σε ποιες δουλειές εργάζεται;
5. Για ποιους λόγους εργάζεται;
6. Ποιες είναι οι συνθήκες εργασίας του;
7. Ποια είναι η αμοιβή του; (αν υπάρχει)
8. Ποια δικαιώματα πιστεύετε ότι στερείται ο Όλιβερ;

2. Να γράψετε ένα πολύ σύντομο κείμενο, το οποίο θα περιλαμβάνει λίγες πληροφορίες για τα αποσπάσματα και, συνοπτικά, τις απαντήσεις που δώσατε στις ερωτήσεις. (120-150 λέξεις)

3. Να ορίσετε μεταξύ σας ένα άτομο για την παρουσίαση του τελικού κειμένου σας. Σε τυχόν ερωτήσεις των άλλων ομάδων μετά την παρουσίασή σας, να είστε έτοιμοι να απαντήσετε όλοι.

4. Ο χρόνος που έχετε στη διάθεσή σας είναι έως το τέλος της διδακτικής ώρας.
ΟΛΙΒΕΡ ΤΟΥΪΣΤ (Αγγλία, 1837)

A. Ο Όλιβερ Τουίστ στο Πτωχοκομείο.

...«Μικρέ», είπε ο κύριος από την ψηλή πολυθρόνα, «άκουσέ με. Ξέρεις ότι είσαι ορφανό, έτσι δεν είναι;».

«Τι θα πει αυτό κύριε;», ρώτησε ο φτωχός Όλιβερ.

«Το παιδί είναι πραγματικά ανόητο –ακριβώς όπως το σκέφτηκα», είπε με πολύ αποφασιστικό τόνο στη

φωνή του ο κύριος με το λευκό γιλέκο. Αν υποθέσουμε ότι υπάρχουν κάποιοι άνθρωποι ευλογημένοι

με το χάρισμα να καταλαβαίνουν από διαίσθηση το χαρακτήρα των συνανθρώπων τους, ε, τότε ο κύριος

με το λευκό γιλέκο ήταν αναμφισβήτητα το κατάλληλο πρόσωπο για να πει τι είδους άνθρωπος στεκόταν

μπροστά του.

«Σιωπή!», είπε ο κύριος που είχε μιλήσει πρώτος. «Ξέρεις ότι δεν έχεις πατέρα ή μητέρα και ότι σε

μεγάλωσε η ενορία, έτσι δεν είναι;»

«Μάλιστα κύριε», απάντησε ο Όλιβερ, κλαίγοντας με αναφιλητά.

«Μα γιατί κλαίς;», ρώτησε ο κύριος με το λευκό γιλέκο. Πραγματικά, το θέαμα ήταν πολύ περίεργο. Για

ποιο λόγο θα μπορούσε να κλαίει το παιδί;

«Ελπίζω ότι κάθε βράδυ κάνεις την προσευχή σου», είπε ένας άλλος κύριος με άγρια φωνή, «και ότι

προσεύχεσαι για τους ανθρώπους που σε ταΐζουν και σε φροντίζουν σαν σωστό χριστιανό».

... «Λοιπόν! Εδώ ήρθες για να μορφωθείς και να μάθεις μια χρήσιμη τέχνη», είπε ο κοκκινομούρης κύριος

από την ψηλή πολυθρόνα.

«Γι' αυτό θ' αρχίσεις να μαζεύεις στουπιά από αύριο το πρωί στις έξι», είπε ο βλοσυρός κύριος με το λευκό γιλέκο.

Γι' αυτές ακριβώς τις δύο ευλογίες που του έδωσαν δηλώνοντας απλώς ότι θα μάζευε στουπιά, ο Όλιβερ

έκανε μια βαθειά υπόκλιση μετά από υπόδειξη του επιτρόπου, και τον οδήγησαν βιαστικά σε ένα μεγάλο

θάλαμο. Εκεί ξαπλωμένος σε ένα σκληρό, χοντροφτιαγμένο κρεβάτι, έκλαψε με λυγμούς μέχρι που τον

πήρε ο ύπνος. Τι υπέροχη εικόνα των τρυφερών νόμων αυτής της προνομιούχας χώρας! Επιτρέπουν

στους φτωχούς να κοιμούνται!

Β. Ο Όλιβερ Τουίστ νοικιάζεται από το Πτωχοκομείο στον καπνοδοχοκαθαριστή κ. Γκάμφιλντ.

«Γι' αυτό εδώ το παιδί, κύριε, που η ενορία θέλει να το μάθει τέχνη», είπε ο κύριος Γκάμφιλντ.

«Α, μάλιστα, άνθρωπέ μου», είπε ο κύριος με το λευκό γιλέκο, με ένα συγκαταβατικό χαμόγελο στα χείλη

του. «Τι θέλεις να σου πω γι' αυτόν;»

«Αν η ενορία θα ήθελε να μάθει μια σωστή, ευχάριστη τέχνη σε μια καλή και τίμια δουλειά όπως το

καθάρισμα των καμινάδων», είπε ο κύριος Γκάμφιλντ, «εγώ χρειάζομαι ένα μαθητευόμενο και είμαι

έτοιμος να τον πάρω».

... «Είναι βρώμικη δουλειά», είπε ο κύριος Λίμπκινς, αφού ο κύριος Γκάμφιλντ επανέλαβε για μια ακόμη

φορά την επιθυμία του.

«Πολλά μικρά παιδιά έχουν σκάσει μέσα σε καμινάδες μέχρι τώρα», είπε ένας άλλος κύριος.

«Αυτό έγινε γιατί κατάβρεχαν το άχυρο πριν να το ανάψουν στην καμινάδα, για να τους κάνουν να

ξανακατέβουν», είπε ο Γκάμφιλντ. «Έτσι βγαίνει καπνός και όχι φωτιά, και βέβαια ο καπνός καθόλου δεν

κάνει ένα μικρό παιδί να ξανακατέβει. Το μόνο που κάνει είναι να το ζαλίζει και να το κοιμίζει, και αυτό

του αρέσει κιάλας. Τα παιδιά είναι πολύ πεισματάρικα και τεμπέλικα πλάσματα, κύριοι, και δεν υπάρχει

τίποτα καλύτερο από μια λαμπερή φωτιά, για να τα κάνει να κατέβουν ολοταχώς. Αφήστε που είναι και

ανθρωπιστικό, γιατί, ακόμα και αν κολλήσουν στην καμινάδα, μόλις αρχίσουν να ψήνονται τα πόδια τους,

θα παλέψουν όσο πιο πολύ μπορούν για να λευτερωθούν».

Γ. Το επόμενο πρωί, μια νέα ανακοίνωση ενημέρωνε το κοινό ότι ο Όλιβερ νοικιαζόταν και πάλι και ότι

όποιος τον έπαιρνε θα έπαιρνε μαζί και το ποσό των πέντε λιρών.

Δ. Ο Όλιβερ Τουίστ νοικιάζεται και πάλι από τον κ. Μπαμπλ του Πτωχοκομείου στον νεκροθάφτη κ.

Σουέρμπερρυ.

«Με την ευκαιρία», είπε ο κύριος Μπαμπλ, «μήπως ξέρεις κανένα που να θέλει βοηθό; Η ενορία δίνει

για μαθητευόμενο ένα παιδί, που αυτή τη στιγμή της είναι σκέτο βάρος, πέτρα στο λαιμό της ενορίας, θα έλεγα. Και με όρους γενναιόδωρους, κύριε Σουέρμπερρυ, πολύ γενναιόδωρους!» Την ώρα που μιλούσε ο κύριος Μπαμπλ, είχε σηκώσει το μαστούνι του προς την ανακοίνωση και το χτύπησε χαρακτηριστικά τρεις φορές στις λέξεις «πέντε λίρες»: αυτές ήταν γραμμένες με πολύ μεγάλα κεφαλαία γράμματα. ... «Λοιπόν», απάντησε ο εργολάβος, «σκεφτόμουν ότι, αφού πληρώνω τόσα γι' αυτούς, έχω το δικαίωμα να βγάλω κι εγώ κάτι απ' αυτούς, κύριε Μπαμπλ. Έτσι λοιπόν... ε, σκέφτομαι να πάρω εγώ το παιδί». Ο κύριος Μπαμπλ άρπαξε το νεκροθάφτη από το χέρι και τον οδήγησε μέσα στο κτίριο. Ο κύριος Σουέρμπερρυ κλείστηκε σε μια αίθουσα και μίλησε με το συμβούλιο για πέντε λεπτά. Εκεί κανόνισαν να πάει μαζί του ο Όλιβερ το ίδιο βράδυ και να είναι «υπό δοκιμήν», πράγμα που, στην περίπτωση ενός μαθητευόμενου της ενορίας, σημαίνει ότι, αν το αφεντικό του έκρινε, μετά από μια μικρή δοκιμαστική περίοδο, ότι το παιδί μπορούσε να κάνει αρκετή δουλειά, ώστε να βγάζει τα έξοδά του για το φαγητό που θα έτρωγε, αυτός θα μπορούσε να τον κρατήσει για μερικά χρόνια και να τον κάνει ό, τι θέλει. Το ίδιο βράδυ οδήγησαν το μικρό Όλιβερ μπροστά στους «κυρίους», που τον πληροφόρησαν ότι θα έφευγε την ίδια νύχτα και θα πήγαινε ως βοηθός γενικών καθηκόντων σε ένα γραφείο κηδειών. Ακόμα του είπαν ότι, αν παραπονιόταν για την κατάστασή του ή αν τολμούσε να ξαναγυρίσει στην ενορία, θα τον έστελναν στα καράβια, για να πνιγεί ή να του σπάσουν το κεφάλι, ανάλογα. Ο μικρός έδειξε τόση λίγη συγκίνηση στα λόγια αυτά, που όλοι τότε συμφώνησαν ότι ήταν ένας σκληρόκαρδος αλήτης και διέταξαν τον κύριο Μπαμπλ να τον πάρει αμέσως από μπροστά τους. (Αποσπάσματα από το βιβλίο του Καρόλου Ντίκενς, Όλιβερ Τουίστ, τόμ. Α', εκδ. Πατάκη)

Φύλλο εργασίας 4

Στη συνέχεια, σας δίνεται ένα κείμενο που αναφέρεται στο φαινόμενο της παιδικής εργασίας. Αφού το διαβάσετε:

1. Να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

1. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές θα βρίσκατε στη ζωή των ανθρώπων στα δύο αποσπάσματα; (στο χρόνο, στον τόπο, στις συνθήκες ζωής, κλπ.)
2. Πώς πιστεύετε ότι θα ήταν/είναι η ζωή των παιδιών στα δύο αποσπάσματα και γιατί θα ήταν έτσι;
3. Αν ήσασταν αναγκασμένοι να διαλέξετε, σε ποια από τις δύο πόλεις και σε ποια εποχή θα θέλατε να ζείτε και γιατί;

2. Να γράψετε ένα πολύ σύντομο κείμενο, το οποίο θα περιλαμβάνει λίγες πληροφορίες για τα αποσπάσματα και, συνοπτικά, τις απαντήσεις που δώσατε στις ερωτήσεις. (120-150 λέξεις)

3. Να ορίσετε μεταξύ σας 1 άτομο για την παρουσίαση του τελικού κειμένου σας. Σε τυχόν ερωτήσεις των άλλων ομάδων μετά την παρουσίασή σας, να είστε έτοιμοι να απαντήσετε όλοι.

4. Ο χρόνος που έχετε στη διάθεσή σας είναι έως το τέλος της διδακτικής ώρας.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1.

(Αγγλία, βιομηχανική επανάσταση, 18ος - 19ος αιώνας)

Το Κόκταουν, ήταν μια πόλη χτισμένη με κόκκινα τούβλα ή με τούβλα που θα ήταν κόκκινα, αν ο καπνός

και οι στάχτες το επέτρεπαν. Μα όπως είχαν τα πράγματα, ήταν μια πόλη με ένα αφύσικο κόκκινο και

μαύρο χρώμα, σαν το ζωγραφισμένο πρόσωπο ενός άγριου. Ήταν μια πόλη γεμάτη μηχανήματα και ψηλές

τσιμινιέρες, απ' όπου ξεπετάγονταν ασταμάτητα ατέλειωτα φίδια καπνού. Είχε ένα μαύρο κανάλι και ένα

ποτάμι που έρεε μωβ μπογιά, που βρώμαγε φριχτά και τεράστια συγκροτήματα κτιρίων γεμάτα παράθυρα

που χτυπούσαν κι έτρεμαν όλη μέρα, ενώ το έμβολο της ατμομηχανής δούλευε μονότονα πάνω κάτω,

όπως το κεφάλι ενός ελέφαντα σε κατάσταση τρέλας από μελαγχολία. Υπήρχαν κάμποσοι μεγάλοι δρόμοι,

όλοι ίδιοι μεταξύ τους, και πολλά σοκάκια, ακόμα πιο ίδια μεταξύ τους, τα οποία κατοικούσαν άνθρωποι

το ίδιο όμοιοι μεταξύ τους, και όλοι μπαινόβγαιναν τις ίδιες ώρες, με τους ίδιους ήχους, πάνω στα ίδια

πεζοδρόμια, για να κάνουν την ίδια δουλειά και η καθημερινότητά τους ήταν ίδια με το χθες και το αύριο

και κάθε χρόνος τους πανομοιότυπος με τον περσινό και τον επόμενο...

Στη συνοικία του Κόκταουν, όπου ζούσαν οι πιο σκληρά εργαζόμενοι, στα ενδότερα οχυρά αυτής της

απαίσιας ακρόπολης, εκεί όπου η φύση εκτοπίστηκε βίαια από τούβλινα κτίρια, για να πάρουν τη θέση της

θανατερά αέρια και φαρμακερές αναθυμιάσεις, στην καρδιά ενός λαβύρινθου από στριμωγμένες αυλές

και σοκάκια, που ξεφύτρωναν άναρχα, με ασθματική βιασύνη, για να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα

κάποιου, σχηματίζοντας μια αφύσικη οικογένεια, τα μέλη της οποίας έσπρωχναν και στρίμωναν

και τσαλαπατούσαν μέχρι θανάτου ο ένας τον άλλο, στην πιο ασφυκτική γωνιά αυτού του τεράστιου,

κορεσμένου δέκτη, όπου οι καμινάδες, σε μια προσπάθεια να βρουν αέρα που θα δημιουργούσε ρεύμα,

χτίστηκαν με μια απίθανη ποικιλία κολοβών και στρεβλωμένων σχημάτων, λες και κάθε σπίτι έβαζε ένα

σημάδι για το τι είδους άνθρωποι θα μπορούσαν να γεννηθούν εκεί μέσα. ... ζούσε κάποιος Στήβεν

Μπλάκπουλ, σαράντα χρόνων...

(Αποσπάσματα από το βιβλίο του Καρόλου Ντίκενς, *Δύσκολα χρόνια*, εκδ. Σ.Ι. Ζαχαρόπουλος & Σια Ο.Ε., Αθήνα 1987)

ΚΕΙΜΕΝΟ 2.

(Ινδία, σήμερα)

... Ζω σε μια γωνιά της Ινδίας που λέγεται Νταράβι, σε μια ασφυκτική παράγκα εκατό τετραγωνικών μέτρων που στερείται φυσικού φωτισμού ή εξαερισμού, με μια σκουριασμένη λαμαρίνα να παίζει το ρόλο σκεπής πάνω απ' το κεφάλι μου. Κάθε φορά που περνάει το τρένο από πάνω μας, τρίζει δυνατά. Δεν υπάρχει τρεχούμενο νερό ούτε αποχέτευση. Δεν έχω χρήματα για κάτι καλύτερο. Όμως, στο Νταράβι δεν είμαι μόνος. Υπάρχουν ένα εκατομμύριο άνθρωποι σαν κι εμένα, στοιβαγμένοι σε μια τριγωνική έκταση διακοσίων εκταρίων τριγωνικού βάλτου, όπου ζούμε σαν τα ζώα και πεθαίνουμε σαν τα έντομα. Εξαθλιωμένοι εσωτερικοί μετανάστες απ' όλες τις γωνιές της χώρας συνωστίζονται για μια χούφτα ουρανό στη μεγαλύτερη παραγκούπολη της Ασίας. Καθημερινά ξεσπάνε καυγάδες –για λίγα εκατοστά χώρου, για έναν κουβά νερό– που μερικές φορές καταλήγουν θανατηφόροι. Οι κάτοικοι του Νταράβι προέρχονται από τις σκονισμένες ερημιές του Μπιχάρ, του Ουτάρ Πραντές, του Ταμίλ Ναντού και του Γκουτζαράτ. Ήρθαν στη Βομβάη, την πόλη του χρυσού, κουβαλώντας στην καρδιά τους το όνειρο να πλουτίσουν και να ζήσουν μια άνετη, μεσοαστική ζωή. Όμως, αυτός ο χρυσός έχει γίνει μολύβι πριν από πολλά χρόνια, αφήνοντας πίσω του σκουριασμένες καρδιές και γαγγραινώδεις διάνοιες. Όπως η δική μου... Ανάμεσα στους μοντέρνους ουρανοξύστες και στα φωτισμένα με νέον εμπορικά συμπλέγματα της Βομβάης, το Νταράβι ξεχωρίζει σαν κακοήθης όγκος στην καρδιά της πόλης. Και η πόλη αρνείται να το αναγνωρίσει. Έτσι λοιπόν το έχει κηρύξει εκτός νόμου. Όλα τα σπίτια στο Νταράβι είναι «παράνομες κατασκευές», που υπόκεινται ανά πάσα στιγμή σε άμεση κατεδάφιση. Όμως, όταν οι κάτοικοι παλεύουν απλώς για να επιβιώσουν, δε νοιάζονται. Έτσι, ζουν σε παράνομα σπίτια και χρησιμοποιούν παράνομα ηλεκτρικό ρεύμα, πίνουν παράνομα νερό και βλέπουν παράνομα καλωδιακή τηλεόραση. Δουλεύουν στα αμέτρητα παράνομα εργοστάσια και καταστήματα του Νταράβι, μάλιστα μέχρι που ταξιδεύουν παράνομα –χωρίς εισιτήριο– στα αστικά τρένα που διασχίζουν την καρδιά της παραγκούπολης... (Αποσπάσματα από το βιβλίο του Βίκας Σουαρούπ, *Slumdog Millionaire*, εκδ. Μίνωας)

Παρακάτω υπάρχουν επιπλέον λογοτεχνικά βιβλία για να επιλέξει ο εκπαιδευτικός εάν η τάξη του έχει περισσότερους μαθητές. Οι προτάσεις αυτές δίνονται από το ΑΠΣ του μαθήματος της λογοτεχνίας:

Χ. Λάξνες – Σάλκα Βάλκα
Τζ. Στάνιμπεκ – Ο δρόμος με τις φάμπρικες
Α. Καρκαβίτσος – Ο Ζητιάνος
Γ. Βιζυηνός – Το μόνον της ζωής του ταξείδιον
Έ. Μαλώ – Χωρίς οικογένεια
Α. Τσέχωφ – αρκετά από τα διηγήματά του.

2^η Δραστηριότητα
Παράρτημα 2: Μαρτυρίες παιδιών-εργατών
Εργατικές ώρες

William Hutton. " Στις χριστουγεννιάτικες διακοπές του 1731 μετά το χιόνι ακολούθησε απότομος παγετός. Το κλίμα καλυτέρευε το απόγευμα της 27^{ης}, αλλά την νύχτα το έδαφος καλύφθηκε με πάγο, οποίος έκανε γυαλί τους δρόμους. Δεν ξύπνησα, το επόμενο πρωί, μέχρι που το φως της μέρας έκανε την εμφάνιση του. Ξέσπασα σε δάκρυα, υπό τον φόβο της τιμωρίας, και πήγα στο κρεβάτι στο πατέρα μου, για να ρωτήσω την ώρα. Πίστευε ότι ήταν 6: Ξεκίνησα να τρέχω με αγωνία, από την αρχή της Κεντρικής Οδού, ως το μεταξουργείο Lane, όχι πάνω από 200 μέτρα, έπεσα 9 φορές! Προφανώς δεν υπήρχε φως στον μύλο και κατάλαβα ότι ήταν νωρίς ακόμα και ότι η αντανάκλαση του χιονιού με είχε παραπλανήσει. Επιστρέφοντας, το ρολόι της πόλης χτύπησε 2".

David Bywater, δούλευε σε εργοστάσιο υφασμάτων στο Leeds: " Ξεκινούσαμε στις 1 ακριβώς το πρωί της Δευτέρας, και τότε συνεχίζαμε μέχρι τις 8 ακριβώς, όπου κάναμε και διάλλειμα. Τότε είχαμε μισή ώρα: Και μετά συνεχίζαμε ακόμη μέχρι τις 12, και διαθέταμε μισή ώρα για νερό. Και τότε σταματούσαμε για μισή ώρα πριν τις 11 για ανανέωση περίπου 1:30 ώρα μέχρι τα μεσάνυχτα: Και μετά ξαναρχίζαμε μέχρι το πρωινό διάλλειμα όπου είχαμε μισή ώρα: Και μετά συνεχίζαμε μέχρι τις 12 ακριβώς μέχρι την ώρα του δείπνου και είχαμε 1 ώρα: Τότε σταματούσαμε στις 5 ακριβώς το απόγευμα της Τρίτης για μισή ώρα για νερό. Συνεχίζαμε μέχρι περασμένης 11 και τελειώναμε στις 5 το πρωί της Τετάρτης."

Elizabeth Bentley. " Δούλευα από τις 5 το πρωί μέχρι τις 9 το βράδυ. Ζούσα 2 χλμ από τον μύλο. Δεν είχαμε ρολόι. Αν είχα αργήσει πολύ για να πάω στο μύλο, θα με τεμάχιζαν. Εννοώ ότι αν είχα αργήσει ένα τέταρτο, μισή ώρα θα με έδιωχναν. Αν είχα ένα λεπτό, αυτοί θα μου έπαιρναν το μισό. "

James Patterson. " Δούλευα στον κυρίου Braid's τον μύλο στο Duntruin. Δεν μπορούσα να πω τι ώρα να σταματήσουμε. Δεν υπήρχε ρολόι στο μύλο. Δεν υπήρχε άλλος εκτός από το αφεντικό και τον γιό του αφεντικού που διέθεταν ρολόι. Στους υπάλληλους δεν επιτρέπονταν να έχουν ρολόι. Υπήρχε ένας άνδρας που είχε ρολόι και του το πήραν επειδή είπε την ώρα σε έναν άνδρα.

Εργοστασιακά ατυχήματα

Dr. Ward: " Όταν ήμουν χειρουργός στο θεραπευτήριο, τα ατυχήματα ήταν πολύ συχνά, κυρίως τα χέρια και οι ώμοι των παιδιών είχαν τραυματιστεί από την μηχανή: σε πολλές περιπτώσεις οι μύες και το δέρμα είχαν γίνει ένα με τα κόκκαλα και σε ορισμένες περιπτώσεις ένα δάκτυλο ή και δύο μπορεί να είχαν χαθεί. Το τελευταίο καλοκαίρι είχα επισκεφθεί το Lever Street School. Ο αριθμός των παιδιών που είχαν προσληφθεί στα εργοστάσια ήταν 106. Ο αριθμός των παιδιών που είχαν υποστεί τραυματισμούς από την μηχανή ανέρχεται στο 1/2. Υπήρξαν δηλαδή 47 τραυματισμοί με αυτό τον τρόπο.

John Allet:

Ερώτηση: Τα περισσότερα ατυχήματα λάμβαναν χώρα κατά την αρχή ή κατά το τέλος της ημέρας;

Απάντηση: " Αντιμετώπιζα περισσότερα ατυχήματα κατά την αρχή της μέρας από ότι στο τέλος της. Ήμουν αυτόπτης μάρτυρας για ένα. Ένα παιδί δούλευε μαλλί, έτσι ώστε το ετοίμαζε για την μηχανή: Αλλά ο ιμάντας τον έκοψε, και με δυσκολία να αντιδράσει, τον τράβηξε μέσα στη μηχανή: Εντοπίσαμε ένα κομμάτι σε ένα μέρος, ένα άλλο σε κάποιο άλλο μέρος, και είχε κοπεί σε κομμάτια. Όλο του το κορμί είχε μπει μέσα και τεμαχίστηκε."

Εργοστασιακή δουλειά και σωματικές βλάβες

William Dodd: "Την άνοιξη του 1840, άρχισα να νιώθω μερικά δυνατά συμπτώματα στον αριστερό μου καρπό, που προέκυψαν από την γενική αδυναμία των καρπών μου, από τότε που ήρθα στα εργοστάσια. Το πρήξιμο και ο πόνος αυξήθηκε. Ο καρπός ξαφνικά αυξήθηκε κατά 12 πόντους νιώθοντας εξουθενωμένος και ήμουν απλώς σκελετός. Μπήκα στο νοσοκομείο του Άγιο Θωμά στις 18 Ιουλίου και υποβλήθηκα στο χειρουργείο. Το χέρι αφαιρέθηκε έως λίγο πιο κάτω από τον αγκώνα. Η ανατομία, τα κόκκαλα του χεριού μου παρουσίαζαν μια πολύ περίεργη εμφάνιση- κάτι παρόμοιο σαν ένα άδειο βαζάκι μελιού, ο μυελός είχε απολύτως εξαφανιστεί.

Edward Baines: " Ο ανθρώπινος σκελετός είναι υπεύθυνος για μια ποσότητα από παθήσεις. Πολλά από τα παιδιά που γεννιούνται σε αυτό τον κόσμο, που φθάνουν την ηλικία των 10 ή των 12 ετών, είναι τόσο αδύνατα, έτσι κάτω υπό οποιοσδήποτε συνθήκες υπάρχει η πιθανότητα να πεθάνουν πρόωρα. Αυτά τα παιδιά που "αρρωσταίνουν" από την εργοστασιακή δουλειά, είναι αυτά τα οποία κάτω από οποιοσδήποτε άλλες συνθήκες θα είχαν πεθάνει πρόωρα.

η, δεύτερη και τρίτη του Σεπτέμβρη ήταν πολύ ζεστές μέρες. Οι εφημερίδες μας πληροφόρησαν ότι αρκετοί άνθρωποι κείτονταν νεκροί στα σπαρμένα χωράφια και αρκετά άλογα είναι πέσει νεκρά στα θερισμένα χωράφια και άλλοι καταμεσής του δρόμου. Ακόμη, η θερμοκρασία δεν ξεπερνούσε εκείνες τις μέρες τους 48° βαθμούς κελσίου σε όλη την διάρκεια της μέρας. Πως, λοιπόν, πρέπει να ήταν η κατάσταση των φτωχών παιδιών που μοχθούσαν 14 ώρες την μέρα, σε μία μέση θερμοκρασία των 28 βαθμών κελσίου; Μπορεί κάποιος άνθρωπος, με καρδιά και με μυαλό στο κεφάλι του, να αποφύγει να βρίσει αυτό το σύστημα που παράγει τόση σκλαβιά και τόση ψυχρότητα." Frank Forest: " Μια βδομάδα αφού έγινα παιδί του μύλου, κυριεύθηκα με μία βαριά, δυνατή ασθένεια, που αποτελούσε μια μικρή διαφυγή σε αυτούς που πρώτη φορά γίνονταν εργάτες εργοστασίου. Η αιτία της αρρώστιας, γνωστή ως "πυρετός του μύλου" είναι η μολυσμένη ατμόσφαιρα που προκαλείται σε κλειστό χώρο μέσω της αναπνοής, σε συνδυασμό με την θερμοκρασία και τα κατάλοιπα από γράσο, λάδι και βενζίνης που χρειαζόταν για τον φωτισμό της επιχείρησης."

William Dodd: " Μια κύρια πηγή αρρώστιας για τους υπαλλήλους του εργοστασίου είναι η σκόνη και ο ασβέστης ο οποίος βρίσκεται συνεχώς στον αέρα. Το δέρμα των ζώων μουσκεύονταν με ένα δυνατό διάλυμα από ασβέστη. Ο ασβέστης αναμειγνύονταν με μαλλί και τρίχες. Περνούσε μέσα από το χωνευτήρι από το να το τινάξεις από πάνω με ασβέστη και σκόνη. Το αποτέλεσμα είναι δυσκολία στην αναπνοή, άσθμα κλπ."

Edward Baines: "Ο ήχος και το στροβίλισμα της μηχανής, οποίος ήταν δυσάρεστος και ενοχλητικός για κάποιον παρατηρητή που δεν ήταν συνηθισμένος σε τέτοια σκηνή, δεν παράγει την παραμικρή παρενόχληση στην συνήθεια των εργαζομένων μέσα σε αυτό το περιβάλλον. Το μόνο πράγμα που κάνει την εργοστασιακή δουλειά δύσκολη είναι ότι είσαι έγκλειστος για πολλές ώρες και είσαι στερημένος από καθαρό αέρα: Αυτό τους κάνει χλωμούς και μειώνει την ενέργεια του, αλλά σπάνια προκαλεί ασθένεια. Οι λεπτές τρίχες από το βαμβάκι που πέφτουν στο δωμάτιο αναγνωρίζονται, ακόμη και από κάποιον γιατρό, ότι δεν είναι επιβλαβείς στα νέα άτομα."

Andrew Ure: " Σε μια πρόσφατη εκδρομή μου μέσα από τις εργοστασιακές περιοχές παρατήρησα δεκάδες χιλιάδες από γέρους, νέους και μεσήλικες και από τα δύο φύλα να εξασφαλίζουν άφθονο φαγητό, ρουχισμό και χώρους διαμονής χωρίς να διαθέτουν πόρους και στεγάζονταν παράλληλα από τον ήλιο του καλοκαιριού και τον παγετό του χειμώνα, σε δωμάτια πιο καθαρά και υγιεινά από αυτά της μητρόπολης στα οποία η νομοθετική εξουσία και ο μοντερνισμός της αριστοκρατίας επιβάλλονταν."

Τιμωρίες στα Εργοστάσια

Jonathan Downe: " Όταν ήμουν 7 χρονών πήγαινα να δουλέψω στο εργοστάσιο των κυριών Marshalls στο Shrewsbury. Αν κάποιο παιδί ήταν νυσταγμένο, ο επιτηρητής την ακουμπούσε στον ώμο και της έλεγε, "Έλα εδώ". Στην γωνία του δωματίου, βρίσκεται μια σιδερένια δεξαμενή γεμάτη με νερό. Παίρνει το παιδί από τα πόδια και το βουτάει στην δεξαμενή, και τον στέλνει μετά πίσω στη δουλειά.

Robert Blincoe: "Ο σιδεράς είχε το καθήκον να κολλάει σίδερα πάνω από οποιοδήποτε μαθητευόμενο, σε όποιον τον θέσπιζε ο αφέντης. Αυτά τα σίδερα έμοιαζαν πάρα πολύ με τα σίδερα που τοποθετούσαν στους εγκληματίες. Ακόμη και νεαρές γυναίκες, αν αυτοί τις θεωρούσαν ύποπτες για μια ενδεχόμενη διαφυγή τους, τις έβαζαν σίδερα τοποθετημένα στους αστραγάλους τους, και συνδέονται μεταξύ τους με κρίκους που είναι τοποθετημένοι στους γοφούς τους, και αυτός είναι ο τρόπος που τις επιτρέπουν να περπατούν από και προς τον μύλο, να δουλεύουν και να κοιμούνται. "

Samuel Davy: “Τα σίδερα χρησιμοποιούνταν όπως στους εγκληματίες στις φυλακές και σε αυτούς που συχνά ντύνονταν γυναίκες με τους πιο χειρότερους τρόπους, όπως κρατώντας τους γυμνούς, μέσα στο καταχείμωνο, για πολλές μέρες μαζί.”

Edward Baines: “Λέγεται ότι τα παιδιά που εργάζονταν στο εργοστάσιο ήταν συχνά βάνουσα χτυπημένα από τις κλωστικές μηχανές ή από τους επιτηρητές με αποτέλεσμα τα αδύναμα άκρα τους να παραμορφώνονται από συνεχή όρθια στάση και το καμπούριασμα και μεγάλωναν ανάπηροι. Δούλευαν υποχρεωτικά 13,14 ή και 15 ώρες την μέρα. Οπτικές σαν αυτές που επανειλημμένα εμφανίζονται στην εργοστασιακή δουλειά, η οποία πείθει πολλούς να σκεφτούν ότι πρέπει να ήταν αλήθεια. Αλλά αυτή είναι η εξαίρεση όχι ο κανόνας.”

Φαγητό του εργοστασίου

John Birley. “ Το συνηθισμένο πρόγραμμα ήταν από τις 5 το πρωί μέχρι τις 9 ή 10 το βράδυ: Και τα Σάββατα, μέχρι τις 11, και συχνά μέχρι τις 12 το βράδυ, και την Κυριακή μας έστελναν να καθαρίσουμε την μηχανή. Δεν επέτρεπαν χρόνο για φαγητό ούτε για δείπνο αλλά και ούτε για τσάι. Πηγαίναμε στο μύλο στις 5 ακριβώς και δουλεύαμε μέχρι τις 8 και 9 όπου και μας έφερναν για πρωινό το οποίο περιελάμβανε νερό με βρώμη, και με παξιμάδι βρώμης με κρεμμύδια για την γεύση. Το βραδινό περιελάμβανε παξιμάδια βρώμης από το Derbyshire, κομμένα σε 4 κομμάτια, και κυμαινόταν σε 2 είδη. Το ένα ήταν βουτυρωμένο και το άλλο με μέλι (ως γλύκισμα). Μαζί με το παξιμάδι, υπήρχαν δοχεία με γάλα. Πίναμε το γάλα και τρώγαμε το παξιμάδι στο άλλο χέρι, και πηγαίναμε να δουλέψουμε χωρίς να καθίσουμε κάτω.”

Matthew Crabtree. “ Άρχισα να δουλεύω στο μαγειρείο του Dewsbury όταν ήμουν 8 χρονών. Έπρεπε να φάμε το φαγητό μας στο μύλο. Ήταν συχνά με επικάλυψη σκόνης από την καπνοδόχο: Σε αυτή την περίπτωση έπρεπε να το φυσήξουμε και να το μαζέψουμε με τα ίδια μας τα χέρια, πριν φαγωθεί.

Sarah Carpenter. “ Το συνηθισμένο φαγητό μας ήταν το παξιμάδι. Ήταν χοντρό και χορταστικό. Το παξιμάδι αυτό τοποθετούνταν σε δοχεία. Βραστό γάλα και νερό σερβίρονταν μαζί. Αυτό ήταν το πρωινό μας και το βραδινό. Το βραδινό μας ήταν πατατόπιτα με ψημένο μπέικον, κομμάτι εδώ και κομμάτι εκεί, τόσο παχύ με λίπος που τρομάζαμε να το φάμε, ωστόσο ήμασταν τόσο πεινασμένοι που μπορούσαμε να φάμε οτιδήποτε. Τσάι ποτέ δεν είδαμε, ούτε βούτυρο. Είχαμε τυρί και μαύρο ψωμί μια φορά το χρόνο. Μας επιτρέπονταν 3 γεύματα την μέρα ωστόσο έπρεπε να ξυπνήσουμε 5 το πρωί και να δουλέψουμε μέχρι τις 9 το βράδυ.

Η ιστοσελίδα από την οποία μεταφράστηκαν οι μαρτυρίες:

<https://spartacus-educational.com/IRchild.htm>

Παράρτημα 3: Ιστοσελίδα επεξεργασίας κόμικς:

www.pixton.com

